

گفت‌وگوی «جوان» با پژوهشگر فضای مجازی

حجاب استایل‌ها به دین و زن نگاه تجاری دارند

■ زهرا چیدری

کافی است شبکه اینستاگرام را باز کنید تا احساس کنید بسیاری از افرادی که می‌شناسید و با آنها قوم و خویش، همکلاسی یا همکار هستید، انگار در ایران زندگی نمی‌کنند! اغلب این افراد تصویری از خودشان به نمایش گذاشته‌اند که انگار نه انگار در کشوری مسلمان و با قانون حجاب زندگی می‌کنند. گویی صفحه اینستاگرام‌شان خارج از قوانین کشور است و آنها در فضای مجازی می‌خواهند با استفاده از قواعد این فضا، خطوط قرمز را بشکنند و هنجار شکنی کنند. این مسئله در رابطه با برخی چهره‌های انفلوئنسر و سلبریتی‌های فعال در فضای مجازی جدی در مطرح می‌شود و شاهد به نمایش در آمدن

تصویری از این افراد در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی هستیم که با تصویری که از آنها در قاب تلویزیون یا پرده سینما می‌بینیم، زمین تا آسمان تفاوت دارد و همین مسئله از یک سو مخاطبان این افراد به ویژه زنان و دختران جوان را دچار دوگانگی و تضاد می‌کند و از سوی دیگر برای هنجار شکنی و عبور از خطوط قرمز در فضای مجازی به آنها خط می‌دهد. از سوی دیگر حتی زنان محجبه‌ای هم که به عنوان مدل حجاب استایل‌ها در این فضا فعالیتند، تصویری از خودشان به نمایش می‌گذارند که با حجاب و فلسفه آن زمین تا آسمان فرق دارد. انگار برخی کمپانی‌های فعال در عرصه حجاب بیشتر از آنکه به مسئله حجاب نگاه شرعی داشته باشند، به زن و حجاب

آنها نگاه تجاری دارند؛ چیزی شبیه نگاه غرب به زن و مدلینگ، به همین خاطر هم است که حالا مدلینگ حجاب در کشورهای رفته رفته نوع جدیدی از حجاب را در ارائه قشر مذهبی‌چسا می‌اندازد که با فلسفه حجاب اسلامی در سادگی و عدم خودنمایی فاصله دارد. اما چه شد که وضعیت عفاف و حجاب در جامعه امروز ما و به خصوص در شبکه‌های اجتماعی همچون اینستاگرام به این وضعیت در آمده است و چرا کاری که رضاخان به ضرب زور آسبخته و محجبه نتوانست انجام دهد، امروز در فضای مجازی در حال وقوع است؟ برای پاسخ به این سوالات به سراغ سیدعلیرضا آل داوود، کارشناس و پژوهشگر فضای مجازی رفته و با وی به گفت‌وگو نشستیم.

دخترانی با پوشش جادر هستیم که با آرایش غلیظ، حجاب نامناسب و روسری واکسسوری‌هایی که صدق تیرج است، تصاویرشان را در این شبکه به اشتراک می‌گذارند و این مسئله بر فرهنگ پوشش قشر مذهبی ما هم تأثیر گذاشته است.

تحلیل شما از این پدیده چیست؟
همانطور که اشاره داشتید متأسفانه شاهد آن هستیم که فضای اینستاگرام نه‌تنها برای کسانی که تغییر سبک زندگی دادند و اعتقادی به حجاب و عفاف و پوشش ندارند، تأثیر گذاشته است بلکه در بین برخی از کسانی که اعتقادی به پوشش دارند نیز باعث تیرج شده و برخی افراد با پوشش جادر هم در اینستاگرام با آرایش‌های غلیظ تصاویرشان به اشتراک گذاشته می‌شود به طوری که صحنه‌های بدی را این شبکه ضداجتماعی خلق کرده است و می‌تواند برای ما در بلندمدت آسیب‌زا باشد. متأسفانه

رسانه‌ها در کشوری باشند که حاکمیت رسانه‌ای و

سایبری را جدی نگرفته و توسط رسانه‌های آمریکایی به خصوص اینستاگرام، تلگرام، واتساپ و رسانه‌های جریان امپریالیسم اشغال شده باشد، می‌توانند خیلی در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی و مسائلی مثل جابه‌جاشدن ارزش‌ها، قبح‌زدایی‌ها و... تأثیر داشته باشد.

دشمن از طریق فضای رسانه و سوءاستفاده از فکر سواد رسانه‌ای مردم و از همه اینها مهم‌تر در حوزه سرقت داده‌های مردم ما بسیار روی شبکه‌های اجتماعی تبلیغات می‌کند و حتی با ابزارهایی مانند هوش مصنوعی برای تک‌تک افراد در سطح جامعه ما محتوای مورد علاقه آنها را نشان می‌دهد و از همین طریق لایه‌لای محتابی که فرد در اینستاگرام لایک و دنبال کرده است، شاهد آن هستیم که محتواهایی مخالف با شرایط فرهنگی و اجتماعی کشور را به مخاطب ما نشان می‌دهد و این موضوع بسیار مهمی است که باید حواسمان به آن باشد. در این جنگ شناختی دشمن به دنبال تغییر پارادایم‌های مردم ما در سطح جامعه و تسخیر قلوب و اذهان آنهاست و با کلیشه‌سازی‌هایی که انجام می‌دهد، جای یقین و شک را عوض می‌کند. امروز ما شاهد این هستیم که اینستاگرام در حوزه سبک زندگی به خصوص در حوزه پوشش و حجاب با تعریف جدیدی از پوشش و ترویج سبک زندگی غرب در داخل کشور ما این سبک از زندگی را در بین بیش از ۴۹ میلیون نفر که در اینستاگرام عضو هستند ترویج می‌دهد و این سبک جدید از زندگی به صورت محسوس در سطح جامعه دیده می‌شود.

بحث شبکه‌های مدلینگ در این شبکه برای به دام انداختن زنان و دختران جوان و حتی قاچاق آنان هم از موضوعات چالش‌برانگیز است که هر از چندگاه مطرح می‌شود.
بله، مسئله دیگری که وجود دارد شبکه‌های قمار و شرط‌بندی در اینستاگرام است. بازیگرانی که در حال حاضر در این شبکه حضور دارند و خانم‌هایی که در حوزه مدلینگ فعالیت می‌کنند. علاوه بر قمار و شرط‌بندی شاهد آن هستیم که انواع و اقسام کمپین‌ها و چالش‌های قبیح‌زاد در حوزه‌های پوشش و مسائل خانواده و مسائل ارزشی داخل کشور را نشانه‌گیری می‌کنند و شاهد هستیم سرمایه‌گذاری ویژه روی پروژه مدلینگ و موضوعات مرتبط با قمار و شرط‌بندی و تمام موضوعاتی که هیجانانی را در حوزه تغییر پوشش و تغییر فرهنگ بومی کشور ایجاد می‌کند، در آنها صورت می‌گیرد.

بدحجابی در میان زنان و دختران چادری هم پدیده‌ای است که شاید ریشه‌هایش را بتوان در همین فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی پیدا کرد و ما شاهد زنان و

آرایش بدحجابی و بی‌حجابی و گرایش به سمت مدلینگ در فضای مجازی و اینستاگرام می‌تواند زنان و دختران ما را با آسیب‌هایی مواجه سازد؟

کسانی که در زندگی اینستاگرامی و زندگی در فضای مجازی که همراه با بی‌عفتی، بی‌حیایی و بی‌حجابی همراه شده است در بلندمدت امنیت روحی، روانی و سلامت اخلاقی‌شان را از دست داده‌اند و خیلی از پرونده‌هایی که در پلیس فتا و دادگاه‌ها و دادسراها هستند. این نوع مدلینگ متأسفانه نوع جدیدی از خودنمایی را به پهانه گسترش حجاب در پیش گرفته و یک رزنگ خطر بسیار جدی است که می‌تواند برای نقش زن در جامعه ما خطرناک باشد. حجاب استایل‌ها نگاه تجاری به دین دارند و با اینکه حد و حدود پوشش را رعایت نمی‌کنند اما محتوای آن را رعایت نمی‌کنند و متأسفانه برای زن در جامعه ما نقش تجاری تعریف می‌کنند. این همان چیزی است که در غرب با مدلینگ برای خانم‌ها اتفاق افتاد و می‌تواند برای ما آسیب بسیار زیادی به دنبال داشته باشد. موضوع بسیار مهمی که مدلینگ حجاب می‌تواند به ما آسیب برساند، در حوزه خانواده است. مخصوصاً در بین جوانانی که در فضای اینستاگرام زیست می‌کنند چه در بحث مدلینگ حجاب و چه در بحث مدلینگ و شبکه قمار، شرط‌بندی و شبکه‌های خارج‌نشین که مدلینگ دنبالی می‌کنند و حتی فعالیت‌های افرادی مثل مسیح علی‌نژاد در تلاشند سبکی از زندگی را برای مردان ما به وجود بیاورند که توقعات آقایان از خانم‌ها در حوزه‌های مختلف بالا برود. این می‌تواند در آینده برای زندگی زناشویی افرادی که زندگی اینستاگرامی دارند، ضرر داشته باشد و خیلی به ما آسیب برساند.

رسانه‌ها دیدگاه جامعه را نسبت به حجاب و عفاف عوض می‌کنند؟

برای پاسخ به این سؤال باید به موضوع کلیشه‌سازی در رسانه‌ها بپردازیم. رسانه‌ها افراد دارای حجاب را آدم‌های سطح پایین، کم‌سواد و دارای چالش‌های فرهنگی و اجتماعی در بین جوانان و مردم کلیشه‌سازی می‌کنند. به خصوص در فضای مجازی و شبکه غیر اجتماعی (!) اینستاگرام که مشاهده می‌شود با کلیشه‌سازی‌هایی افراد چادری را افراد کم‌سواد، دچار مشکلات فرهنگی – اجتماعی و فقر هویتی و فقر مالی نشان می‌دهند و این می‌تواند در ناخودآگاه فرد اثر گذار باشد

«

نوعی از حجاب که با فلسفه حجاب در تناقض است در حال گسترش و جا افتادن است. سادگی و خودنما نبودن در پس مدلینگ‌های حجاب به حاشیه رانده شده و چیزی جایگزین آن شده است که با فرهنگ جامعه ایرانی هم تناسب ندارد

فرهنگی و اجتماعی در بین جوانان و مردم کلیشه‌سازی می‌کنند. به خصوص در فضای مجازی و شبکه غیر اجتماعی اینستاگرام (!) که مشاهده می‌شود با کلیشه‌سازی‌هایی افراد چادری را افراد کم‌سواد، دچار مشکلات فرهنگی – اجتماعی و فقر هویتی و فقر مالی نشان می‌دهند و این می‌تواند در ناخودآگاه فرد اثر گذار باشد. به این صورت که وقتی فردی چادری را می‌بیند، دچار ذهنیت منفی شود و این موجب یک رویگردانی اجتماعی از حجاب در این فضا می‌شود. در این جریان جنگ شناختی، تمرکز دشمن در جوانان و نوجوانان است که در اینستاگرام زیست می‌کنند و این مسئله در آینده ما را با چالش‌هایی جدی در حوزه‌های هویتی فرهنگی و اجتماعی روبه‌رو کند.

با عنایت به اینکه بدحجابی و بی‌حجابی در فضای واقعی جامعه جرم محسوب شده و بر اساس قانون مجازات اسلامی دارای مجازات نیز است، آیا بدحجابی و بی‌حجابی مجازی هم جرم محسوب می‌شود؟

سال ۹۹ پلیس فتا اعلام کرد کشف حجاب در فضای مجازی در زیرمجموعه‌های رفتارهای هنجار قرار می‌گیرد و تخلف محسوب می‌شود و کسانی که در شبکه‌های اجتماعی عکس‌های بی‌حجاب خود را منتشر می‌کنند می‌توانند با آنها برخورد قانونی صورت بگیرد. این مسئله بسیار مهمی است که باید آن را به صورت دقیق جرم‌انگاری و مخاطب را آگاه کنیم. دقیقاً در بحث بسیار مهم زیست مجازی ما باید قانونمدار عمل کنیم اما متأسفانه به دلیل اینکه فضای مجازی در کشور ما یک فضای مجازی رها شده، بی‌ضابطه و قانون است شاهد آن هستیم که هر گونه فعالیت ناهنجار و غیر قانونی در این فضا انجام می‌شود.

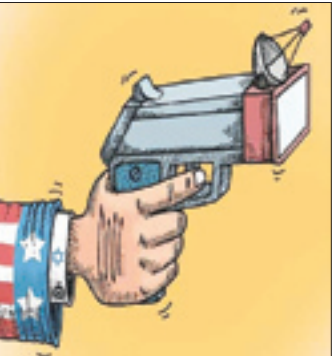
آیا این بدحجابی و بی‌حجابی و گرایش به سمت مدلینگ در فضای مجازی و اینستاگرام می‌تواند زنان و دختران ما را با آسیب‌هایی مواجه سازد؟

کسانی که در زندگی اینستاگرامی و زندگی در فضای مجازی که همراه با بی‌عفتی، بی‌حیایی و بی‌حجابی همراه شده است در بلندمدت امنیت روحی، روانی و سلامت اخلاقی‌شان را از دست داده‌اند و خیلی از پرونده‌هایی که در پلیس فتا و دادگاه‌ها و دادسراها هستند. این نوع مدلینگ متأسفانه نوع جدیدی از خودنمایی را به پهانه گسترش حجاب در پیش گرفته و یک رزنگ خطر بسیار جدی است که می‌تواند برای نقش زن در جامعه ما خطرناک باشد. حجاب استایل‌ها نگاه تجاری به دین دارند و با اینکه حد و حدود پوشش را رعایت نمی‌کنند اما محتوای آن را رعایت نمی‌کنند و متأسفانه برای زن در جامعه ما نقش تجاری تعریف می‌کنند. این همان چیزی است که در غرب با مدلینگ برای خانم‌ها اتفاق افتاد و می‌تواند برای ما آسیب بسیار زیادی به دنبال داشته باشد. موضوع بسیار مهمی که مدلینگ حجاب می‌تواند به ما آسیب برساند، در حوزه خانواده است. مخصوصاً در بین جوانانی که در فضای اینستاگرام زیست می‌کنند چه در بحث مدلینگ حجاب و چه در بحث مدلینگ و شبکه قمار، شرط‌بندی و شبکه‌های خارج‌نشین که مدلینگ دنبالی می‌کنند و حتی فعالیت‌های افرادی مثل مسیح علی‌نژاد در تلاشند سبکی از زندگی را برای مردان ما به وجود بیاورند که توقعات آقایان از خانم‌ها در حوزه‌های مختلف بالا برود. این می‌تواند در آینده برای زندگی زناشویی افرادی که زندگی اینستاگرامی دارند، ضرر داشته باشد و خیلی به ما آسیب برساند.

شما به عنوان یک پژوهشگر در حوزه فضای مجازی چه راهکارهایی برای بیرون آمدن از این وضعیت راهشدگی در این فضا پیشنهاد دارید تا آسیب‌های آن به حداقل برسد؟

یکی از بهترین راهکارهایی که می‌شود برای این فضا پیشنهاد کرد، بحث بسیار مهم توجه به حاکمیت حکمرانی سایبری در سطح کشور است. دوم موضوع ارتقای سواد رسانه‌ای در کنار رماندازی شبکه ملی اطلاعات و مسائل مرتبط با حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی و هویتی ماست. بحث سوم الگوسازی است که هم اکنون الگوسازی غربی و شبکه مدلینگ خارج‌نشین الگوی زنان جامعه ما شده‌اند، اما تبیین این مسئله بسیار مهم است که حجاب با علم، ودانش و پیشرفت زنان هیچ مخالفت و تناقضی ندارد و نمایش زنان محجبه‌ای که نتوانسته‌اند به جایگاه بسیار خوبی در پیشرفت‌های علمی و حوزه‌های علمی اجتماعی دست پیدا کنند، بسیار مؤثر است. باید این الگوسازی را با توجه به جنگ شناختی دشمن در حوزه فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی به خصوص اینستاگرام و شبکه‌های اجتماعی دیگر داشته باشیم. اینها از مسائل بسیار مهمی است که ما باید شخصیت زن را با الگوهای دینی تربیت کنیم و این موضوع بسیار مهمی است. در فضای مجازی باید قوانین مناسب گذاشته شود و از سوی دیگر در فضای فرهنگ‌سازی با ارتقای سواد رسانه‌ای مردها را هم به سمتی بریم که با هر پدیده‌ای در فضای مجازی برخورد‌های سطحی نداشته باشند و از این طریق بتوانیم کنترل کنیم تا مردهای ما هم به دنبال شبکه مجازی و حوزه‌های مدلینگ اسلامی و مدلینگ حجاب نباشند. این می‌تواند برای ما بسیار راهگشا باشد که در این فضا فضای مجازی مان را از راهشدگی و ول بودن دربیاریم.

■ یادداشت

شیخون فرهنگی

از بستر رسانه

■ محمد مهدی نیک‌ضمیر

مبارزه برای دفاع از عفاف و حفظ حجاب در کشور ما پیشینه‌ای طولانی دارد و زنان و مردان ما ۸۴ سال پیش درست در چنین روزی در اعتراض به اجباری شدن کلاه‌شاپو و ممنوعیت حجاب و سیاست‌های تغییر لباس در دوران پهلوی اول، در مسجد گوهرشاد تجمع کردند. این تجمع اما از سوی عمال حکومتی رضاشاه به خاک و خون کشیده شد و صدها زن و مرد ایرانی برای دفاع از حریم عفاف و حجاب بانوان‌مان جان خود را از دست دادند و تعداد زیادی نیز دستگیر و راهی زندان شدند.

شبهه پهلوی اول برای تغییر سبک زندگی مردم و برداشتن حجاب از سر زنان ایرانی با زور و اجبار جواب نداد و مردم نشان دادند حاضرند در این راه خون بدهند و جان خود را فدا کنند اما دست از ناورها و اعتقادات مذهبی خود نکشند.

بنابراین برای ایجاد تغییرات ماندگار در سبک زندگی و نگاه و باورهای زنان و مردان ایرانی و کمرنگ کردن موضعی به اهمیت حجاب و عفاف لازم بود تا از شبهه‌های نرم استفاده شود نه اینکه همچون پهلوی اول به شکل دستوری و با توسل به زور تاج بندگی را از سر زنان ایرانی بردارد.

اهمیت حجاب و تغییر نگاه زنان به باورهای مذهبی همچون عفاف و حجاب در این بود که با تغییر زنان و دختران یک جامعه راحت‌تر می‌توان آن جامعه را استحاله کرد. زنان و دختران در خانواده ایرانی جایگاهی محوری دارند و اگر باورهایشان عوض می‌شود می‌توانند روی تغییر باور نسل‌های بعدی هم سرمایه‌گذاری کنند. براین اساس تغییر سبک زندگی و سست کردن تقیدات مذهبی در زنان مردان در دوران پهلوی دوم با روی کار آمدن رسانه‌ها و پیدا شدن سر و کله تلویزیون در خانه‌هایشان ایرانی سرعت گرفت. اگرچه در این زمان هم بسیاری از خانواده‌های مذهبی از وارد کردن جعبه‌چادو به خانه خود خودداری می‌کردند تا مبادا تحت تأثیر برنامه‌های غیر مذهبی تلویزیون شگفتی‌قرار بگیرند، اما بخشی از خانواده‌ها هم تلویزیون داشتند و روز سه روز به تعداد خانه‌هایی که ساعت‌هایی در روزشان را در برابر جعبه جادو می‌گذرانند و شکل تازهای از پوشش و مدل رفتارشان و مردان را در برنامه‌های تلویزیونی تماشا می‌کردند، افزوده می‌شد. پوشش و رفتارهایی که در مراحل نخست با بهتر زندگی و پس زدن تلویزیون از سوی برخی افراد و خانواده‌ها مواجه می‌شد اما بعدتر رفته رفته برخی افراد هم از آن الگو گرفتند. با وجود این گسترش فساد و آسیب‌های اجتماعی و خانوادگی ناشی از سبک زندگی جدید مبتنی بر بی‌حجابی و چشم‌پوشی از عفت و پاکدامنی در کنار سرسپردگی شاه به دنیای غرب و عوامل متعدد دیگر موجب شد تا مردم علیه حکومت متمشاهی قیام کنند و با انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی (ره) حکومتی الهی و اسلامی تشکیل دهند. حکومتی که یک بار دفته رفتی در آن تقیدات شرعی همچون حجاب و عفاف جایگه ارزشی خود را به دست آورد. در این میان اما دنیای غرب که از انقلاب و استقلال دوباره ایران عصبانی بود، دوباره به دنبال تسخیر ارزش‌ها و سبک زندگی مردم ما افتاد تا بتواند با دستپای به این هدف سریع‌تر و راحت‌تر بر مردم کشور ما تسلط یابد.

براین اساس هم بود که کوشیدند دوباره از طریق رسانه‌ها ناگاه و باورهای مردم را تغییر دهند. بنابراین یک روز با ویدئو و نوارهای ویدئویی نفوذ کردند و روز دیگر با ماهواره و حالا به وسیله فضای مجازی به شکلی ۲۴ ساعته مخاطب را در اختیار خود گرفته و به دختران و پسران جوان ما حجاب فکری می‌دهند. در چنین شرایطی شبکه‌های اجتماعی فضای مجازی رها شده به حال خود پر است از تصاویر هنجار شکنانه زنان و دخترانی که عکس‌های بدحجاب و بی‌حجاب خود را در ویترین فضای مجازی به نمایش عمومی می‌گذارند.

وقتی آرایش، نمایش ظاهر و عمل‌های جراحی زیبایی به اولویت زنان و دختران تبدیل شود در عمل تفکر درباره مسائل مهم‌تر از آنها گرفته شده و به ابزاری برای چرخاندن بازار پرسود و ارادت‌لازم آرایشی و جراحی زیبایی تبدیل می‌شوند. همان زنان و دخترانی که به تعمیر امام امت از دامانشان مرد می‌توانند به معراج بروند وقتی به عروسکی برای خودنمایی و تیرج تبدیل می‌شوند نه فقط به عملی برای انحرافسات اجتماعی تبدیل می‌شوند بلکه خودشان هم قربانی سبکی از زندگی می‌شوند که جایگاهشان را از جایگاه والای مادر و همسر و کسی که می‌تواند انسان پرورش دهد به فردی برای تلذذ دیگران تبدیل می‌شود. این ماجرا حکایت همان شیخون فرهنگی است که بر بستر رسانه رخ داده و چادر را از سر زنانی که روزی برایش خون داده بودند، کشیده است!